

Mardin'in Kırsal Köylerindeki Yerli Halkın Kullandıkları Bazı Bitkilerin Etnobotanik Açından Değerlendirilmesi

Cebrail Eksik¹, Hasan Akan^{*2}

¹Kızıltepe Milli Eğitim Müdürlüğü, Süleyman Demirel Ortaokulu, Mardin, Türkiye

²Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

*Sorumlu yazar / Correspondence: hasanakan1972@gmail.com

Geliş/Received: 16.05.2021 • Kabul/Accepted: 07.10.2021 • Yayın/Published Online: 31.12.2021

Öz: Bu araştırma 2018–2019 yılları arasında Mardin'in 20 dağ köyünde yapılmıştır. Çalışma sonucunda 37 familyaya ait 110 takson tespit edilmiştir. En çok takson içeren familyalar; Fabaceae (21), Asteraceae (17), Poaceae (7), Rosaceae (5) ve Apiaceae (4)'dür. Etnobotanik özellikleri belirlenen 110 taksona ait bitkilerin kullanım amaçları ve kullanım biçimleri; sepet yapımı (7), süpürge yapımı (5), yapı malzemesi ve ev aletleri (9), hayvan yemi (43), yakacak ve kömür yapımı (21), oyuncak yapımı (10), süs bitkisi (9), boyar madde (7), inanç ve nazarlık (7), koku ve tütsü (5) ve diğerleri (39). Çalışmamızda özellikle alet ve sepet yapımının diğer çalışmalara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Tespit edilen bitkilerin yöresel ve bilimsel isimlerine yer verilmiş olup kullanım amaçları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Etnobotanik, Mardin, geleneksel bitki kullanımı

Ethnobotanical Evaluation Of Some Plants Used By Indigenous People In Rural Villages Of Mardin

Abstract: This research was conducted between 2018 and 2019 years. Ethnobotanical research has been conducted in 20 mountain villages of Mardin. As a result of the study, 110 taxa belonging to 37 families were determined. Families with the most taxa; Fabaceae (21), Asteraceae (17), Poaceae (7), Rosaceae (5) and Apiaceae (4). Usage purposes and usage forms of plants belonging to 110 taxa whose ethnobotanical features are determined; animal feed (43), firewood and coal making (21), toy making (10), ornamental plants (9), building materials and household appliances (9), coloring matter (7), belief and amulet (7), basket making (7), fragrance and incense (5), broom making (5) and others (39). In our study, it is seen that especially tool and basket making is higher than other studies. The local and scientific names of the detected plants have been given and their intended use has been determined.

Key words: Ethnobotanic, Mardin, traditional uses of plants

GİRİŞ

Ülkemizin floristik yapısı incelendiğinde sahip olduğu bitki zenginliğiyle dünyada önemli ülkeler arasında yer aldığı görülebilmektedir. Türkiye Bitkileri Listesi'ne göre (Güner vd., 2012) Türkiye'de 167 familya, 1320 cins ve bu cinslere ait toplam 11707 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 3649'u ülkemiz için endemiktir.

Etnobotanik; insanlar ile bitkiler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. Etnobotanik terimi ilk kez Amerikalı botanikçi John W. Harshberger tarafından 1895 yılında yerli halkların bitki kullanımı üzerindeki çalışmaları sırasında kullanılmıştır. 1896 yılında yayınladığı "etnobotaniğin esasları" adlı çalışması genellikle etnobotanik çalışmaların başlangıç noktası olarak kabul edilir (Balick ve Cox, 1996). Harshberger etnobotaniğe "yerli halkın bitki kullanımı" olarak bakmıştır (Harshberger, 1895; Ertuğ, 2004).

Etnobotanik terimi "halk botanigi, halk hekimligi, halk sağalticiligi" gibi terimlerle Türkçe'ye çevrilmiştir. Günümüzde "Etnobiyolog" sözcüğü de kullanılmaktadır. Halk hekimligine ise daha çok "etnotıp, halk tıbbi" gibi isimler verilmektedir. En çok araştırılan alan ise şüphesiz ki halk tıbbıdır. Türkiye'nin de hemen her bölgesinde özellikle tıbbi bitkilerle ilgili bilgiler kuşaktan kuşağa aktararak gelmiştir (Yıldırım, 2004). Tıbbi bitkilerden yararlanarak hastalıkları tedavi etme alışkanlıkları günümüzde "alternatif tıp", "geleneksel tıp" ya da "tamamlayıcı tıp" adı altında giderek artmaktadır (Ersöz, 2012; Kırıcı, 2015). Ayrıca, etnobotanik araştırmaları günümüzde

arkeoloji, tıp, ekoloji, coğrafya, tarih, kimya, genetik, farmakoloji, mikrobiyoloji, antropoloji, etnomitoloji, tarım, biyomühendislik, ekonomi, etnomikoloji ve farmakognezi gibi bilim dalları ile yakından ilişkilidir (Sadıkoğlu, 1998).

İnsanlar tarih boyunca beslenme, barınma, giyinme, ısınma, kişisel bakım gibi en temel gündelik ihtiyaçlarında hep bitkilerden yararlanmışlardır (Gezgin, 2010; Ertuğ, 2014). Geleneksel kültür haline gelmiş olan etnobotanik bilgiler veya Anadolu bitki bilgeliğinin kaybolmaması için etnobotanik araştırmalara ihtiyaç vardır. Özellikle geleneksel halk ilaçları üzerinden yapılacak bilimsel araştırmalar ile yeni ilaçların keşfedilmesi artacaktır. Doğal olarak yetişen ve halk arasında tedavi amacıyla kullanımı olan bitkiler ile yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler, tıp ve eczacılık sektörünün gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır (Kendir vd., 2010).

Bu çalışma, 2018-2019 yılları arasında Mardin'in bazı dağlık köylerinde halkın kullandığı bitkilerin etnobotanik verilerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Mardin, Dicle ve Fırat arasında kurulmuş, Yukarı Mezopotamya'nın en eski şehirlerinden birisidir (Demir, 2010). Mardin, kültürel açıdan çok zengin bir yere sahip olduğundan geleneksel bitki kullanımının da fazla olması nedeniyle araştırma yapılmaya değer bulunmuştur. Mardin, tarih boyunca farklı etnik çeşitliliği ve birden fazla dini bünyesinde bulundurmuş, günümüzde de hala bir hoşgörü medeniyetinin önemli şehirlerinden biri olarak bilinmektedir (Demir, 2010).

Çalışmamızın amaçları arasında Mardin'in bazı dağlık köylerinde bitkilerin insanlar tarafından hangi amaçlar için kullanıldıklarını belirlemek, yöre halkı tarafından bitki türlerine verilen farklı yöresel isimleri belirlemek, lehçe ve kültürel zenginliği hem Mardin iline hem de ülkemize ait etnobotanik çalışmalar konusundaki literatüre katkı sağlamaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde, özellikle araştırma alanımız olan Mardin ili ve yakın çevresinde yapılmış olan başlıca etnobotanik çalışmalar şunlardır; Akan vd. (2004), Akan vd. (2005), Balos ve Akan (2007), Akan vd. (2008), Akan ve Balos (2008), Yapıcı vd. (2009), Çakılcıoğlu ve Türkoğlu (2010), Akan (2013), Akan vd. (2013), Ertuğ (2014), Arasan (2014), Akan ve Bakır Sade (2015), Arasan ve Kaya (2015), Arasan ve Kaya (2016), Akan ve Ayaz (2016), Furkan (2016), İzgi (2017), Akgül vd. (2018), Bulut vd. (2019), Şahin Fidan ve Akan (2019), Yeşil vd. (2019), Kılıç (2019), Yeşil ve İnal (2019), Ötnü ve Akan (2020), Kaya vd. (2020), Kılıç vd. (2020) ve Aslan vd. (2020)'dir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Alan seçimi ve özellikleri

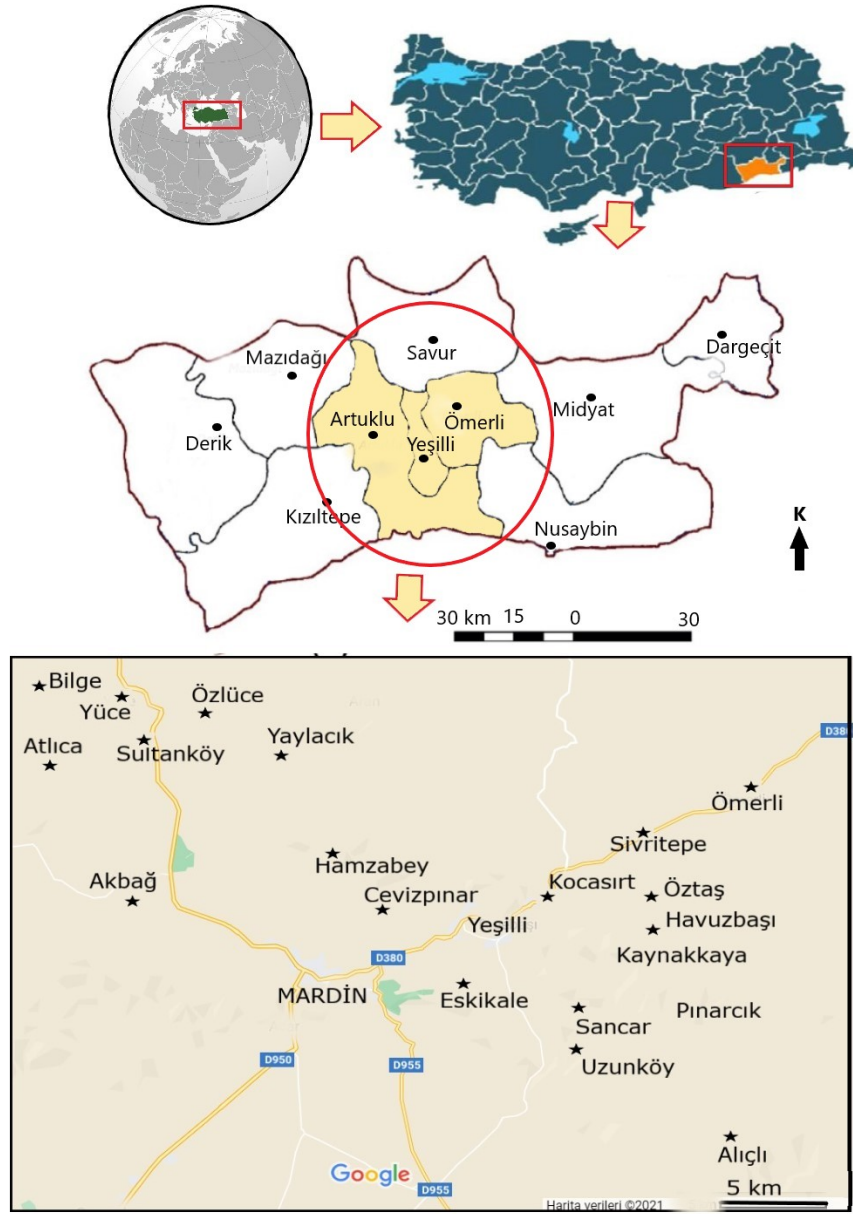
Araştırma alanı, Davis'in kareleme (Grid) sistemine göre C8 karesinde yer almaktadır (Davis, 1965). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Mardin 8891 km² yüzölçüme sahip olup, 2020 yılı verilerine göre 854.716 nüfusuna sahiptir. Mardin, 36°55'-38°51' kuzey enlemleri ile 39°56'-42°54' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Denizden yüksekliği 1,083 metredir. Akdeniz iklimi ile karasal iklimin ortak özelliklerini taşımaktadır. Bölgede hâkim olan genel bitki örtüsü steptir. Poaceae ve Fabaceae bitkileri açısından zengindir (Demir, 2010; Aydın, 2019).

Bu çalışma, farklı etnik grupları yapısında barındıran, Mardin'in farklı ilçelerine bağlı toplam 20 köyü kapsamaktadır (Şekil 1). Bu köyler; Akbağ, Alıçlı, Atlıca, Bilge, Cevizpınar, Eskikale, Hamzabey, Havuzbaşı, Kaynakaya, Kocasirt, Özlüce, Sultanköy, Öztas, Pınarcık, Sivritepe, Sancar, Uzunköy, Yayla, Yaylacık ve Yüce'dir.

Kaynak kişilerin seçimi

Tespit edilen bitki örneklerimiz, daha önceden hazırlanmış "etnobotanik bilgi kayıt formları" (Tablo 1) ile yöre halkından bilgiler alınmıştır. Ayrıca, yüz yüze ve katılımlı gözlem tekniği kullanılarak görüşmeler sağlanmıştır (Şekil 2). Yörede Kürt, Türk, Arap, Süryani gibi farklı etnik gruplar olduğundan, farklı kültürdeki kaynak kişilerin bilgilerine başvurulmuştur. 18-92 yaş arasındaki kaynak kişilerle görüşmeler sağlanmıştır. Ayrıca, farklı eğitim düzeyleri ve farklı yaş grupları tercih edilmiştir. Bu bağlamda 20 farklı köyde 80 kaynak kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişilerin yaşı, eğitim durumu ve ikamet ettiği yerleşim belirtilmiştir.

Kaynak kişilere bitkinin yerel ismi, kullanım amacı, kullanılan kısmı ve kullanım şekli sorulmuştur. Bazı taksonların fotoğraflarına Ekler bölümünde yer verilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı haritası

Tablo 1. Etnobotanik bilgi formu.

Bitkinin Yöresel Adı	
Kullanılan Kısım	
Kullanım Amacı	
Kullanım Şekli	
Eğitim Durumu	
Notlar	Yaşı:

Şekil 2. a) Akbağ, **b)** Havuzbaşı köylerinde kaynak kişilerle görüşme

Bitki örneklerinin değerlendirilmesi

Araştırmada 110 takson tespit edilmiştir (Tablo 2). Bitki örnekleri numaralandırılıp, preslendikten sonra herbarium usulüne göre kurutulmuştur. Bitki örnekleri familya, cins ve takson düzeyinde teşhis edilmiştir. Bu bitkilerin teşhisinde Davis (1965-1985); Davis vd. (1988); Güner vd. (2000); Güner ve Ekim (2014) ve Güner vd. (2018)'nin çalışmalarından yararlanılmıştır.

Toplanıp teşhis edilen bitki örnekleri, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Herbariumu (HARRAN)'nda saklanmaktadır.

Tür isimlerinin yazılışında geçerli olan isimler ve otör isimleri "The Plant List" sitesine göre verilmiştir (<http://www.theplantlist.org/>). Bitkilerin Türkçe isimlerinde ise 'bizimbitkiler' adlı internet sitesinden yararlanılmıştır (<https://www.bizimbitkiler.org.tr/>).

BULGULAR**Tablo 2.** Bitkilerin geleneksel kullanım amaçları ve kullanım şekilleri.

Familiya Adı	Bilimsel Adı/ Toplayıcı No	Yöresel İsimler	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısımlar	Kullanım Şekli	Literatür
Amaranthaceae Horozibiğigiller	<i>Amaranthus retroflexus</i> L. / (CE1002)	Tilkikuyruğu, Koksor	Hayvan yemi	Topraküstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Yeşil vd., 2019)
	<i>Bassia scoparia</i> (L.) A.J.Scott / CE1001	Ateştopu, Melkes	Süpürge yapımı	Toprak üstü kısımları	Demet şeklinde bağlanarak süpürge olarak kullanılır	-
Amaryllidaceae Nergisgiller	<i>Allium cepa</i> L. (CE1005)	Soğan, Pivaz	Yazı yazma	Soğan suyu	Çivit, soğanın suyuna daldırılır, mürekkep gibi kullanılır. Kâğıdın hafif ısıya maruz bırakılması gerekir	Boya ve tıbbi (Doğan vd., 2003; Akgül vd., 2018)
	<i>Sternbergia clusiana</i> (Ker Gawl.) Ker Gawl. ex Spreng / CE1003	Vargetgülü, Sosın, Sosına zer	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Mezarlık süs bitkisi olarak kullanılır	-
	<i>Sternbergia vernalis</i> (Mill.) Gorer & J.H.Harvey / CE1225	Kışnergizi, Sosın, Sosına zer	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Mezarlık süs bitkisi olarak kullanılır	-
Anacardiaceae Menengiçgiller	<i>Pistacia khinjuk</i> Stocks / (CE1009)	Bittım, Kızvan, Menengiç	Sabun yapımı	Meyvesi	Meyvesinden yağ, yağından sabun elde edilir	Gıda, tıbbi, yakacak ve sabun yapımı (Kılıç, 2019)
Apiaceae Maydanozgiller	<i>Ammi majus</i> L. CE1017	Kürdan otu, Darkeberdına, Ğıldar, Ğiltar, Hiltar otu	Kürdan	Çiçek sapları	Dişleri temizlemek amacıyla kürdan olarak kullanılır	-
	<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam. / CE1016	Hiltan, Darkeberdına, Ğıldar, Ğiltar, Hiltar otu	Kürdan	Çiçek sapları	Dişleri temizlemek amacıyla kürdan olarak kullanılır	-
	<i>Conium maculatum</i> L. / CE1011	Baldıran, Zikeran, Sikekeran	Sarhoşluk verici (zehirli)	Topraküstü kısımları	Sarhoşluk vermek amacıyla çiğ olarak çiğnenir	-

	<i>Smyrniium cordifolium</i> Boiss. / CE1018	Kokarbaldıran, Ğazilok	Oyuncak	Yaprakları	Çocuklar tarafından oyuncak amaçlı havada pervane şeklinde uçurtulur	-
Araliaceae Sarmaşıkğiller	<i>Hedera helix</i> L. / CE1025	Duvarsarmaşığı, Dargerin	Süs bitkisi, çit bitkisi	Bitkinin tümü	Sarıcı olan bu bitki hem çit bitkisi hem de süs amaçlı kullanılmaktadır	-
Asteraceae Papatyagiller	<i>Anthemis haussknechtii</i> Boiss. & Reut. / CE1030	Çöl papatyası, Beybun, Kulilkakavane, Kavan, Çavgag	Oyuncak	Toprak üstü kısımları	Çocuklar tarafından taç yapılarak başa takılır	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Anthemis pauciloba</i> Boiss. var. <i>pauciloba</i> / CE1031	Bolpapatyası, Beybun, Kulilkakavane, Kavan, Çavgag	Oyuncak	Toprak üstü kısımları	Çocuklar tarafından taç yapılarak başa takılır	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Centaurea stapfiana</i> (Hand.-Mazz.) Wagenitz / CE1046	Maraldikeni, Peşun	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi olarak kullanılır ve hayvanların sütünde acı tat oluşturur	Yem (Akgül vd., 2018)
	<i>Centaurea virgata</i> Lam. / CE1037	Acı süpürge, Melkes	Süpürge yapımı	Toprak üstü kısımları	Demet şeklinde bağlanarak süpürge olarak kullanılır	Gıda (Yeşil vd., 2019)
	<i>Chondrilla juncea</i> L. / CE1054	Karakavuk, Beniştok	Sakız yapımı	Kökü	Bitkinin köklerine çizik atılır, çizik atılan bölgeden beyaz sıvı toplanılır, bir süre bekletilir ve katılaşan sıvı sakıza dönüşür	Tıbbi ve sakız yapımı (Türkoğlu, 2000; Ozgen vd. 2004; Polat ve Satıl 2012; Tetik vd., 2013; Akgül vd., 2018)
	<i>Cichorium intybus</i> L. / CE1034	Hindiba, Ğizemok	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi ve gıda (Gümüş, 1994; Gencay, 2007; Akan vd. 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)

<i>Crupina crupinastrum</i> (Moris) Vis. / CE1036	Gelindöndüren, Melkesasemavik	Süpürge yapımı	Toprak üstü kısımları	Demet şeklinde bağlanarak süpürge olarak kullanılır	Tıbbi bitki ve süpürge yapımı (Demirci ve Özhatay, 2012; Korkmaz vd., 2014; Akgül vd., 2018)
<i>Echinops orientalis</i> Trautv. / CE1041	Dağşekeri, Şekerok	Yakacak	Toprak üstü kısımları	Kurutulduktan sonra tutuşturmayı hızlandırmak amacıyla tandırlarda yakacak olarak kullanılır	Tıbbi ve gıda (Kılıç, 2019; Yeşil vd., 2019)
<i>Echinops spinosissimus</i> Turra subsp. <i>spinosissimus</i> / CE1040	Eşek Kengeri, Şekerok	Süs bitkisi, yakacak	Başı (kapitulum), topraküstü kısımları	Bitkinin dikenli başı (kapitulum) kurutulularak duvarlara süs olarak asılır. Ayrıca yakacak olarak kullanılır	Tıbbi ve gıda (Kılıç, 2019; Yeşil vd., 2019)
<i>Lactuca serriola</i> L. / CE1038	Eşek helvası, Tali, Talişirk, Paliyakeva	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda, tıbbi bitki, yem (Kılıç, 2019)
<i>Matricaria aurea</i> (Loefl.) Sch.Bip. / CE1033	Çiçeğer, Beybun, Kulilkakavane, Kavan, Çavgag	Oyuncak	Toprak üstü kısımları	Çocuklar tarafından taç yapılarak başa takılır	Tıbbi (Sigva ve Seçmen, 2009; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)
<i>Notobasis syriaca</i> (L.) Cass. / CE1045	Yavankenger, Kelbeş	Yakacak	Toprak üstü kısımları	Bitki kurutulduktan sonra tutuşturmayı hızlandırmak amacıyla tandırlarda yakacak olarak kullanılır	Gıda ve tıbbi (Kılıç, 2019; Yeşil vd., 2019):
<i>Onopordum carduchorum</i> Bornm. & Beauverd / CE1047	Kavdiken, Kerbeş, Kerbeşakera	Yakacak	Toprak üstü kısımları	Bitki kurutulduktan sonra tutuşturmayı hızlandırmak amacıyla tandırlarda yakacak olarak kullanılır	Gıda ve tıbbi (Akan vd., 2008; Arasan ve Kaya, 2015; Akgül vd., 2018; Kılıç (2019)
<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass. / CE1044	Kılçık diken, Sitrimişik	Hayvan kovucu	Toprak üstü kısımları	Kerpiç evlerde fare ve akreplere önlem amaçlı tavandaki tahta boşluklarına konulur	-
<i>Scorzonera pseudolanata</i> Grossh. / CE1055	Keçimemesi, Kafır, Kahfir, Kahfırnok, Gelililok, Gilok	Sakız yapımı	Yumru	Bitkinin yumruları bıçakla çizik atılır, elde edilen sıvı sobanın üstüne bırakılır, bir	-

					süre bekletilir ve katılaşıncaya sakız olarak kullanılır	
	<i>Taraxacum aleppicum</i> Dahlst. / CE1056	Halep hindibası, Tali, Tehli, Tehliyakeva, Tehliširk	Hayvan yemi, sakız yapımı	Yapraklar (kuş yemi) Sakız (kökleri)	Bitkinin yaprakları kurutulup, öğütülür, kuşlara yem olarak verilir. Sakız yapımı için, bitkinin köklerine çizik atılır, pipette bekletilir, katılaştıran beyaz sıvı sakız olarak kullanılır	Tıbbi ve yem (Kılıç, 2019)
	<i>Tripleurospermum parviflorum</i> (Willd.) Pobed. / CE1032	Beybunuk, Beybun, Kulilkakavane, Kavan, Çavğag	Oyuncak	Toprak üstü kısımları	Çocuklar tarafından taç yapılarak başa takılır	Tıbb (Kılıç, 2019)
Brassicaceae Turpgiller	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik. / CE1068	Çobançantası, Nıklaçuke	Böcek kovucu	Bitkinin tümü	Böcek kovucu amaçlı atık su kanallarının veya sulama havuzlarının kenarlarına ekilir	Tıbbi ve gıda (Türkoğlu, 2000; Öztürk ve Ölçücü, 2011; Uğulu, 2011; Polat vd., 2013; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)
Caprifoliaceae Hanımeliğiller	<i>Cephalaria syriaca</i> (L.) Schrad. ex Roem. & Schult. / CE1073	Pelemir, Zivan	Tarla zararlısı	Bitkinin tümü	Buğday tarlalarında tarla zararlısı olarak ekmeğin tadına acılık verir ve ekmeği yumuşak yapar.	-
	<i>Pteroccephalus strictus</i> Boiss. & Hohen. / CE1072	Akcücükotu, Hemhamok, Teriyakeroşke	Yakacak	Toprak üstü kısımları	Çobanlar tarafından açık havada ateş tutuşturucu olarak kullanılır	-
	<i>Scabiosa calocephala</i> Boiss. / CE1071	Çayrüyuzotu, Melkesasemavik	Süpürge yapımı	Toprak üstü kısımları	Demet şeklinde bağlanarak süpürge olarak kullanılır	Süpürge (Kılıç, 2019)
Convolvulaceae Tarlasarmaşığiller	<i>Convolvulus arvensis</i> L. / CE1077	Tarla sarmaşığı, Tırşok, Lıblak, Lolavk	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi, gıda ve yem (Özgen vd., 2012; Kılıç ve Bağcı, 2013; Kaval vd., 2014; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)

	<i>Convolvulus betonicifolius</i> Mill. subsp. <i>peduncularis</i> (Boiss.) Parris / CE1079	Kuzusarmaşığı, Lavlavk, Lolavk	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Convolvulus galaticus</i> Rost. ex Choisy / CE1078	Boz sarmaşık, Lavlavk, Lolavk	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
Cucurbitaceae Kabakgiller	<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl. / CE1083	Su kabağı, Kundireave	Ev aleti	Meyvesi	Kurumuş bitki meyvesine delik açılır, su tası haline getirilir	-
	<i>Luffa cylindrica</i> (L.) M.Roem. / CE1085	Lifkabağı, Lufik	Temzlik malzemesi	Meyvesi	Bitkinin meyvesinden lif elde edilir, lifler hem banyoda cilt temizliği hem de bulaşık temizliğinde kullanılır	-
Euphorbiaceae Sütleğengiller	<i>Euphorbia altissima</i> Boiss. var. <i>glabrescens</i> Boiss. ex M.S.Khan / CE1088	Kabargaç, Ğuşil, Şirik	Yapıştırıcı, balık avlama	Latex	Balık tutmak için, bitkinin latex (beyaz sıvı) kısmı dere ve göllerin içine bırakılır, böylece sersemleşen balıkların kolayca avlanması sağlanır. Yapıştırıcı elde etmek için bitkiden elde latexi kurutulur ve özellikle aynaların duvara yapıştırılması sağlanır	-
	<i>Euphorbia craspedia</i> Boiss. / CE1087	Kalın sütleğen, Ğuşil, Şirik	Yapıştırıcı, balık avlama	Latex	Balık tutmak için, bitkinin latex (beyaz sıvı) kısmı dere ve göllerin içine bırakılır, böylece sersemleşen balıkların kolayca avlanması sağlanır. Yapıştırıcı elde etmek için bitkiden elde latexi kurutulur ve özellikle aynaların duvara yapıştırılması sağlanır	Tıbbi ve gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Euphorbia macroclada</i> Boiss. / CE1089	Neblul, Ğuşil, Şirik	Yapıştırıcı, balık avlama	Latex	Balık tutmak için, bitkinin latex (beyaz sıvı) kısmı dere ve göllerin içine bırakılır, böylece sersemleşen balıkların kolayca avlanması sağlanır.	Tıbbi ve gıda (Kılıç, 2019)

					Yapıştırıcı elde etmek için bitkiden elde latex kurutulur ve özellikle aynaların duvara yapıştırılması sağlanır	
Fabaceae Baklagiller	<i>Alhagi maurorum</i> Medik subsp. <i>maurorum</i> / CE1090	Agul diken, Agul	Yakacak	Toprak üstü kısımları	Bitkinin topraküstü kısımları toplanır, kuruduktan sonra tandırda yakacak olarak kullanılır	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Astragalus hamosus</i> L. / CE1106	Koçboynuzu, Guni	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi ve gıda (Akgül vd., 2018)
	<i>Lathyrus annuus</i> L. / CE1102	Dağdınılcası, Baklebızma, Bakıl, Şokıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Lathyrus aphaca</i> L. / CE1103	Sarıburçak, Baklebızma, Bakıl, Şokıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Lathyrus cicera</i> L. / CE1099	Bakıl eyşo, Bakıl, Şokıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi ve gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Lathyrus pseudocicera</i> Pamp. / CE1104	Hatun baklası, Bakılğatun, Bakıl Eyşo, Şokıl, Bakıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartal. / CE1098	Paralık, Nefel	Hayvan yemi, oyuncak	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir. Ayrıca, kurumuş meyvesi çocuklar tarafından toplanılır, birbirine geçirilerek oyuncak şeklinde kullanılır.	
	<i>Medicago lupulina</i> L. / CE1091	Bitçik otu, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi ve yem (Kılıç, 2019)
	<i>Onobrychis haussknechtii</i> Boiss. / CE1111	Mardin korungası, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Pisum sativum</i> L. subsp. <i>elatius</i> (M.Bieb.) Aschers. & Graebn. var. <i>pumilio</i> Meikle / CE1110	Bezelye, Bakıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
<i>Trifolium bullatum</i> Boiss. & Hausskn. / CE1094	Misket yoncası, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi (Kılıç, 2019)	

	<i>Trifolium haussknechtii</i> Boiss. CE1097	Antepüçgülü, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Trifolium nigrescens</i> Viv. / CE1092	Yanıküçgül, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Trifolium purpureum</i> Lois. var. <i>purpureum</i> / CE1096	Morüçgül, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Trifolium resupinatum</i> L. / CE1093	Anadoluüçgülü, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Trifolium stellatum</i> L. var. <i>stellatum</i> / CE1095	Yıldız yonca, Nefel	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Trigonella coelesyriaca</i> Boiss. / / CE1107	Handekok, Nefel, İndeko, Ket	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Trigonella foenum-graecum</i> L. / CE1108	Çemenotu, Nefel, Hilbe	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda ve tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Vicia cracca</i> L. / CE1112	Kuşfiği, Bakıl	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Vicia ervilia</i> (L.) Willd. / CE1113	Küşne, Kızın	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Vicia narbonensis</i> L. var. <i>narbonensis</i> / CE1101	Kocafiğ, Baklega, Bakıl, Şokıl, Kızın	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda ve yem (Akan vd., 2008; Akgül vd. 2018; Kılıç (2019))
Fagaceae Kayingiller	<i>Quercus brantii</i> Lindl. / CE1114	Kara meşe, Berru, Çılo	Hayvan yemi, yakacak, sabun yapımı, deri koku giderici, kömür yapımı	Gövdesi (kömür yapımı, yakacak, sabun yapımı), Yaprakları (Aydınlatma ve hayvan yemi), Meyve ve meyve kabuğu (deri koku giderici)	Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır. Bitkinin gövdesi yakacak ve kömür yapımında kullanılır. Bitkinin yaprakları yakılarak karanlık yerlerde ışıklandırma/aydınlatma amaçlı kullanılır. Deriden yapılan yayıkların kokmaması için olgunlaşmamış meyvesi öğütülür (yöresel isim ile buna ceft denir), kokuyu önlemek için deri yüzeyine sürülür. Sabun yapımında ise meşe odununun yakılması sonrası	Gıda, tıbbi ve yakacak (Kılıç, 2019) Gıda, tıbbi, yakacak ve yapı malzemesi (Kılıç ve Bağcı, 2013; Akgül vd., 2018)

					elde edilen külü kostik amaçlı kullanılır.	
	<i>Quercus infectoria</i> G.Olivier / CE1115	Mazi meşesi, Mazi	Hayvan yemi, yakacak, sabun yapımı, deri koku giderici, kömür yapımı, nazarlık	Gövdesi (kömür yapımı, yakacak, sabun yapımı), Yaprakları (Aydınlatma ve hayvan yemi) Meyvey ve meyve kabuğu (deri koku giderici), mazısı (gal)	Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır. Bitkinin gövdesi yakacak ve kömür yapımında kullanılır. Bitkinin yaprakları yakılarak karanlık yerlerde ışıklandırma/aydınlatma amaçlı kullanılır. Deriden yapılan yayıkların kokmaması için olgunlaşmamış meyvesi öğütülür (yöresel isim ile buna ceft denir), kokuyu önlemek için deri yüzeyine sürülür. Sabun yapımında ise meşe odununun yakılması sonrası elde edilen külü kostik amaçlı kullanılır. Ağacın şakalor adı verilen mazısı (gal), ortasından delik açılarak ipe geçirilir, sıra sıra dizilir ve nazarlık amaçlı evlere asılır.	Gıda, tıbbi, yakacak ve nazar (Kılıç, 2019)
Hypericaceae Kantarongiller	<i>Hypericum retusum</i> Aucher / CE1121	Aran, Kantaron, Batov, Batof, Botav, Bahtof	Boyar madde	Çiçekleri	Yün boyama için, kurutulmuş çiçekleri kaynatılır, ılımaya bırakılır, elde edilen sıvı ile koyun ve keçi postları boyanır	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra / CE1120	Pırpırotu, Batov, Batof, Botav, Bahtof	Tütsü	Toprak üstü kısımları	Topraküstü kısımları yakılır, etrafa güzel koku yayılır ve tütsü olarak yararlanır	Tıbbi (Gümüş, 1994; Sigva ve Seçmen, 2009; Yapıcı vd., 2009; Akgül vd., 2108; Kılıç, 2019)
Iridaceae Süsengiller	<i>Iris x germanica</i> L. / CE1126	Göksüsen, Sosin	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Mezarların üstüne hem süs bitkisi hem mezar nişanesi olarak dikilmektedir	-

Juglandaceae Cevizgiller	<i>Juglans regia</i> L. / CE1128	Ceviz, Güz,	Yakacak, dış beyazlatma, boyar madde	Meyve kabukları, Gövdesi	Gövdesi yakacak, meyve kabukları boyar madde ve dış beyazlatmada kullanılır	Gıda ve yem (Kılıç, 2019)
Juncaceae Kofagiller	<i>Juncus inflexus</i> L. / CE1129	Sazak, Zıl	Sebze demet bağı	Gövde dalları	Bitkinin ince uzun gövde dalları maydonoz ve nane gibi bitkileri demet şeklinde bağlamada kullanılır.	-
Lamiaceae Ballıbabagiller	<i>Ocimum basilicum</i> L. / CE1130	Fesleğen, Reyhan, Rıhan	Süs bitkisi	Toprak üstü kısımları	Güzel kokusu nedeniyle evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilir	-
	<i>Salvia palaestina</i> Benth. / CE1145	Sürmelişalba, Rihane beji	Güzel koku	Toprak üstü kısımları	Demet şeklinde kesilir, güzel kokusu nedeniyle ahır duvarlarına asılır	Tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i> / CE1138	Zahter, Zehter, Cehter	Koku giderici	Toprak üstü kısımları	Evlerde sinmiş kötü kokuyu gidermek amacıyla sobanın üstünde suda kaynatılır	Tıbbi ve baharat (Özgökçe ve Özçelik, 2004; Gencay, 2007; Akan vd., 2008; Sigva ve Seçmen, 2009; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)
	<i>Vitex pseudo-negundo</i> Hausskn. / CE1221	Hayıt, Şırt	Süpürge yapımı	Gövde dalları	Gövde dalları demet haline getirilip, süpürge yapımında kullanılır.	-
Liliaceae Zambakgiller	<i>Tulipa agenensis</i> DC. / CE1147	Kabalâle, Lale	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Ev önlerindeki bahçelere süs olarak ekilir	-
Lythraceae Aklarotugiller	<i>Punica granatum</i> L. / CE1150	Nar, Hınar	Boyar madde, sepet yapımı	Meyve kabuğu, gövde dalları	Sepet yapımı için gövde dalları suda bekletilir, bir süre sonra yumuşayan dallarından sepet yapılır. Boyama için ise meyve kabuğu kaynatıldıktan sonra suyu yün seccadeleri boyamada kullanılır	-
Malvaceae Ebegümeçgiller	<i>Gossypium hirsutum</i> L. / CE1156	Kabapamuk, Pembo	Yakacak	Bitkinin tümü	Yakacak malzemesi olarak soba ve tandır ateşini tutuşturmada kullanılır	-
	<i>Malvella sherardiana</i> (L.) Jaub. & Spach / CE1155	Hubazi, Zırtolık	İnanç	Topraküstü kısımları	Cenaze suyunu arındırma için kaynatılır ve suyun	Gıda (Kılıç, 2019)

					pisliklerden arındırıldığına inanılır	
Moraceae Dutgiller	<i>Morus alba</i> L. / CE1157	Akdut, Dara tu, Tuyehlebi	Hayvan yemi, yakacak, ev aleti, yapı malzemesi, yer altı suyunu arama	Gövde, Yapraklar ve dalları	Gövdesi; yakacak, yapı malzemesi, ev aleti ve yer altı suyunu aramada kullanılır. Yaprakları hayvanlara yemi olarak kullanılır.	Gıda ve tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Morus nigra</i> L. / CE1158	Karadut, Tuşemi, Tuyeşami	Hayvan yemi, yakacak, ev aleti, yapı malzemesi, yer altı suyunu arama	Gövde Yapraklar ve dalları	Gövdesi; yakacak, yapı malzemesi, ev aleti ve yer altı suyunu aramada kullanılır. Yaprakları hayvanlara yemi olarak kullanılır.	-
Nitrariaceae Üzerlikgiller	<i>Peganum harmala</i> L. / CE1161	Üzerlik otu, Hermel	Nazarlık, boyar madde	Meyveleri	Nazarlık için; meyveleri kurutulur, iğne iplikle dizilir ve nazarlık amaçlı kullanılır. Boyama için meyveleri kınaya katılır, tespih yapımında kullanılan zeytin çekirdikleri boyanır.	Tıbbi, süs bitkisi, nazarlık ve tütsü (Sezik vd., 1997; Özgökç ve Yılmaz, 2003; Akan vd., 2008; Sigva ve Seçmen, 2009; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)
Oleaceae Zeytingiller	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i> / CE1162	Zeytin, Zeytun	Sabun yapımı, tesbih yapımı, yakacak	Meyveleri, tohumları, gövde	Sabun yapımı için meyvesinden elde edilen yağ ile ev sabun elde edilir. Tespih yapımı için tohumlarının ortası delinir, ipe geçirilir ve tesbih yapılır. Ayrıca, bitkinin gövdesi yakacak olarak kullanılır.	-
	<i>Syringa vulgaris</i> L. / CE1163	Leylak	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Ev bahçelerinde güzel görünümü ve hoş kokusu için süs bitkisi olarak kullanılır.	-

Orobanchaceae Canavarotugiller	<i>Orobanche ramosa</i> L. / CE1165	Narincanavar otu, Debi	Tarla zararlısı	Bitkinin tümü	Köylüler tarafından tarla zararlısı bir bitki olarak kabul edilmekte ve hızlı yayılmasını önlemek için mücadele etmektedirler.	-
Papaveraceae Haşhaşgiller	<i>Glaucium grandiflorum</i> Boiss. & A. Huet subsp. <i>grandiflorum</i> / CE1169	Develâlesi, Bukuzave, Gangılok, Kulilkaereba	Oyuncak, boyar madde	Çiçekleri	Bitkinin çiçeklerinden gelin modeli yapılır. Ayrıca, bitkinin kırmızım petalleri ezilerek çıkan suyu kına gibi ele sürülür.	-
	<i>Papaver glaucum</i> Boiss. & Hausskn. ex Boiss. / CE1171	Şekşekik, Buk u zave, Kulilkaereba, Zengilzave, Gangılok	Oyuncak, boyar madde	Çiçekleri	Bitkinin çiçeklerinden gelin modeli yapılır. Ayrıca, bitkinin kırmızım petalleri ezilerek çıkan suyu kına gibi ele sürülür.	-
	<i>Papaver rhoeas</i> L. / CE1170	Gelincik, Bukuzave, Kulilkaereba, Zengilzave, Gangılok	Oyuncak, boyar madde	Çiçekleri	Bitkinin çiçeklerinden gelin modeli yapılır. Ayrıca, bitkinin kırmızım petalleri ezilerek çıkan suyu kına gibi ele sürülür.	Gıda, tıbbi, boya ve yem (Uğulu, 2011; Öztürk vd., 2013; Kaval vd. 2014; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)
Pinaceae Çamgiller	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe CE1173	Çam	Yakacak, yapı malzemesi	Gövde ve dalları	Gövde ve dalları yakacak ve yapı malzemesi olarak kullanılır	-
Platanaceae Çınargiller	<i>Platanus orientalis</i> L. / CE1176	Çınar	Yapı malzemesi, yakacak	Gövde ve dalları	Gövde ve dalları yakacak ve yapı malzemesi olarak kullanılır	Tıbbi (Kılıç, 2109)
Plumbaginaceae Kardikenigiller	<i>Acantholimon venustum</i> Boiss. var. <i>assyriacum</i> (Boiss.) Boiss. / CE1177	Kınalıkirpiotu, Sitrin	Bal bitkisi	Çiçek nektarı	Bitkinin çiçeklerinde bulunan nektarın bala dönüşmesi için arılar tarafından kullanılır	-
Poaceae Buğdaygiller	<i>Avena sterilis</i> L. subsp. <i>ludoviciana</i> (Durieu) Gillet & Magne / CE1178	Horazotu, Cehdask,	Hayvan yemi, oyuncak, müzik aleti yapma	Toprak üstü kısımları, Kılçık, Gövde sapı	Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Kılçıkları oyuncak amaçlı kullanılır. Gövde sapları temir adı verilen müzik aletinin yapımında kullanılır.	-
	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. var. <i>dactylon</i> / CE1183	Köpekdişi, Fireze	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-

	<i>Hordeum bulbosum</i> L. / CE1184	Boncukarpa, Sivanok	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda ve tıbbi (Kılıç, 2019)
	<i>Hordeum murinum</i> L. subsp. <i>murinum</i> / CE1181	Pisipisiotu, Kerhenek, Kerğenek, Fireze, Casi	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Gıda (Kılıç, 2019)
	<i>Hordeum vulgare</i> L. / CE1181	Arpa, Ceh	Hayvan yemi, inaç, sepet yapımı, pipet yapımı, müzik aleti yapımı	Toprak üstü kısımları, gövdesi, meyvesi, tohumları	Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Kılıçları oyuncak amaçlı kullanılır. Gövde sapları temir adı verilen müzik aletinin yapımında kullanılır. Bitkinin gövdesi pipet ve sepet yapımında kullanılır. Meyveleri ise siğillerin giderilmesi için dualar okunarak toprağın altına gömülür.	-
	<i>Sorghum halepense</i> (L.) / Pers. var. <i>halepense</i> CE1180	Ekinsüpürgesi, Karuş, Kaluş	Hayvan yemi, tarla zararlısı	Toprak üstü kısımları	Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Çiftçiler tarafından tarla zararlısı olarak kabul edilmektedir.	
	<i>Triticum aestivum</i> L. / CE1179	Ekmeklik Buğday, Genim	Hayvan yemi, sepet yapımı, pipet yapımı	Gövde sapı	Hayvan yemi olarak gövde saplarından saman elde edilir. Bitkinin gövdesi pipet ve sepet yapımında kullanılır.	Sepet (Gencay, 2007; Akan, 2013; Akgül vd., 2018)
Ranunculaceae Düğünçiçeğigiller	<i>Anemone coronaria</i> L. / CE1191	Manisalâlesi, Dağ lalesi, Kulilkaneriya	Süs bitkisi	Bitkinin tümü	Ev bahçelerinde süs bitkisi olarak ekilir	-
Rosaceae Gülgiller	<i>Amygdalus communis</i> L. / CE1205	Badem, Biiv	Yakacak, yapıştırıcı,	Meyvesi, gövdesi, bitki reçinesi	Bitki reçinesinden yapıştırıcı elde edilir ve kitap sayfaları birbirine tutturulur. Gövdesi yakacak olarak kullanılır.	Gıda ve tıbbi (Kılıç; 2019)
	<i>Amygdalus orientalis</i> Mill. / CE1206	Payam, Biiv	Yakacak, yapıştırıcı,	Meyvesi, gövdesi, bitki reçinesi	Bitki reçinesinden yapıştırıcı elde edilir ve kitap sayfaları birbirine tutturulur. Gövdesi yakacak olarak kullanılır.	Gıda ve tıbbi (Kılıç; 2019)

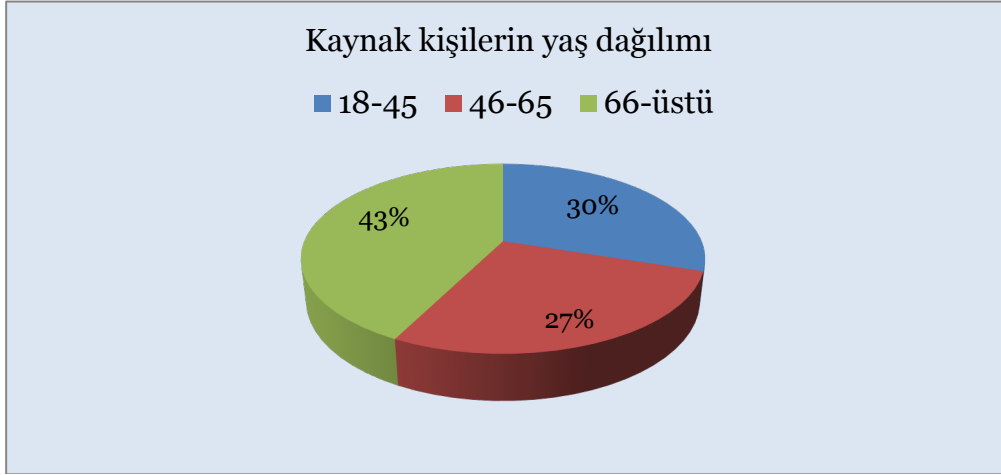
	<i>Cerasus microcarpa</i> (C.A.Mey.) Boiss. subsp. <i>microcarpa</i> / CE1199	Yaban kirazı, Darabelaluk, Hılalk, Hejajk	İnanç	Gövde dalları	Siğillerin giderilmesi için gövde dalları koparılmadan dalında kırılır, dualar okunur, siğillerin geçeceğine inanılır	Gıda ve tıbbi (Kılıç; 2019; Yeşil vd., 2019)
	<i>Cerasus microcarpa</i> (C.A.Mey.) Boiss. subsp. <i>tortuosa</i> (Boiss. & Hausskn.) Browicz / CE1222	Sarıdağ kirazı, Darabelaluk, Hılalk, Hejajk	İnanç	Gövde dalları	Siğillerin giderilmesi için gövde dalları koparılmadan dalında kırılır, dualar okunur, siğillerin geçeceğine inanılır	Gıda ve tıbbi (Kılıç; 2019)
	<i>Sanguisorba minor</i> L. subsp. <i>minör</i> / CE1198	Çayırduğmesi, Gıhaberğ, Goştberğ, Hevreşk	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
Rubiaceae Kökboyagiller	<i>Cruciata taurica</i> (Pall. ex Willd.) Ehrend. / CE1209	Kırımğüzeli, Mezelok	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	-
	<i>Galium aparine</i> L. / CE1210	Çobansüzgeci, Güreyr, Mezelok	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi ve yem (Akgül vd., 2018; Kılıç (2019): tıbbi
	<i>Galium haussknechtii</i> Ehrend. / CE1211	Çitiplikçiği, Güreyr, Mezelok	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları	Ahır hayvanlarına hayvan yemi olarak verilir	Tıbbi (Kılıç; 2019)
Salicaceae Söğütgiller	<i>Populus nigra</i> L. subsp. <i>nigra</i> / CE1213	Kavak, Spindar, Darahevre	Yapı malzemesi, sepet yapımı	Gövde ve gövde dalları	Gövdeleri kereste ve ağaç direklerinin yapımında kullanılır. Gövde dalları sepet ve zembil yapımında kullanılır.	-
	<i>Salix acmophylla</i> Boiss. / CE1214	Acem söğüdü, Benav, Darabihe	Sepet yapımı, yapı malzemesi, örgücülük	Gövde ve gövde dalları, gövde kabukları	Gövdeleri kereste ve ağaç direklerinin yapımında kullanılır. Gövde dalları sepet ve zembil yapımında kullanılır. Gövde kabukları "hol" adı verilen çardaklar yapılırken gövde dallarını birbirine bağlamada kullanılır.	Tıbbi (Kılıç; 2019)
	<i>Salix viminalis</i> L. / CE1212	Sepetçi söğüdü, Ğos	Sepet yapımı	Gövde dalları	Bitkinin gövde dalları zembil adı verilen sepet yapımında kullanılır	-

Scrophulariaceae Sıracaotugiller	<i>Verbascum kotschyi</i> Boiss. & Hohen. / CE1215	Meçelik, Gaduv, Çıradank, Meçelik, Sığırkuyruğu	Yakacak (aydınlatma), çit	Yaprakları, gövdesi	Yaprakları yakılarak karanlık yerlerde aydınlanma amaçlı kullanılır. Ayrıca, bitkinin kurumuş gövdesi bahçeler için çit olarak kullanılır.	-
	<i>Verbascum leianthum</i> Benth. / CE1216	Somsığırkuyruğu, Gaduv, Çıradank, Sığırkuyruğu	Yakacak (aydınlatma), çit	Yaprakları, gövdesi	Yaprakları yakılarak karanlık yerlerde aydınlanma amaçlı kullanılır. Ayrıca, bitkinin kurumuş gövdesi bahçeler için çit olarak kullanılır.	-
Vitaceae Asmagiller	<i>Vitis vinifera</i> L. / CE1200	Üzüm Ağacı, Asma, Tri, Deli, Meyo	Sepet yapımı, inanç	Gövde dalları	Gövde dalları zembil denilne sepet yapımında kullanılır. Siğillerin giderilmesi için gövde dalları çizilir, dualar okunarak, siğillerin geçeceği inandır.	Gıda, tıbbi, sepet ve yakacak (Korkmaz ve Karakuş, 2015; Akgül vd., 2018; Kılıç, 2019)

SONUÇ VE TARTIŞMA

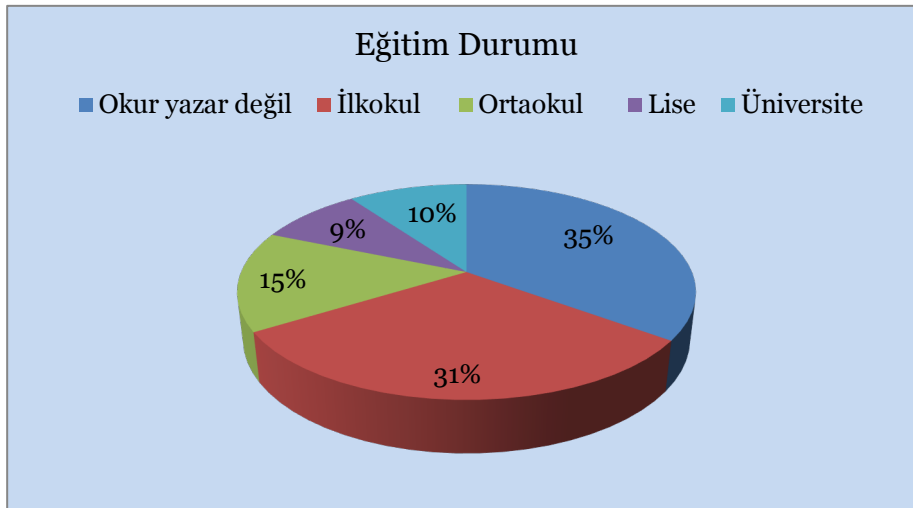
Bu çalışmada, Mardin'e bağlı 20 farklı köyde 80 kaynak kişi ile görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma alanımızdaki kaynak kişilerin yaş ortalaması 59'dur. Görüşme yapılan kaynak kişilerden 60 yaş üstü oranı ise %53,2'dir. Çalışmamızda, görüşme yapılan kaynak kişilerin %14,40'ı kadın, %85,60 ise erkeklerden oluşmaktadır. Bilgisinden yararlanan kaynak kişiler genellikle ileri yaşta olup eğitim durumları nispeten genç nesile göre düşüktür. Araştırma alanındaki kaynak kişiler, 18-45, 46-64, 65 üstü olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 3).

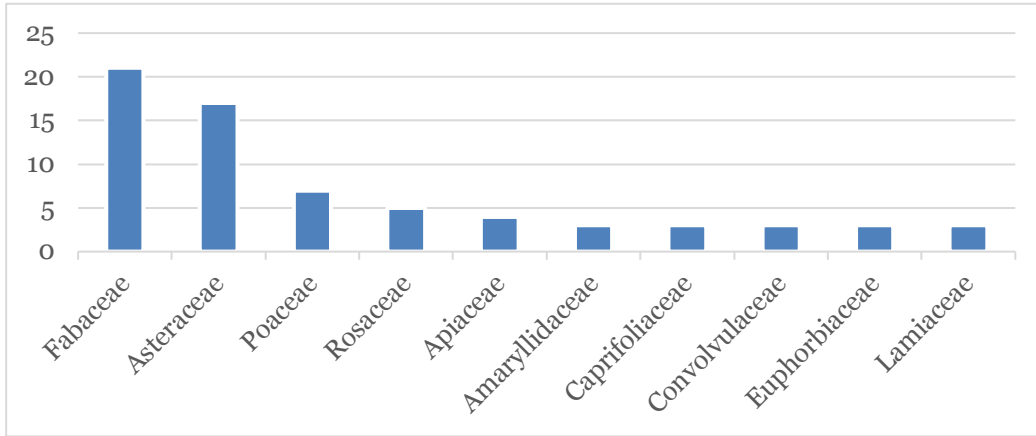
Şekil 3. Araştırma alanındaki kaynak kişilerin yaşa göre dağılımları

Kaynak kişilerin eğitim durumları okuryazar olmayan, ilkököl, ortaokul, lise ve üniversite olarak ayrılmıştır. Kaynak kişilerin eğitim durumları dağılımı Şekil 4'de gösterilmiştir.

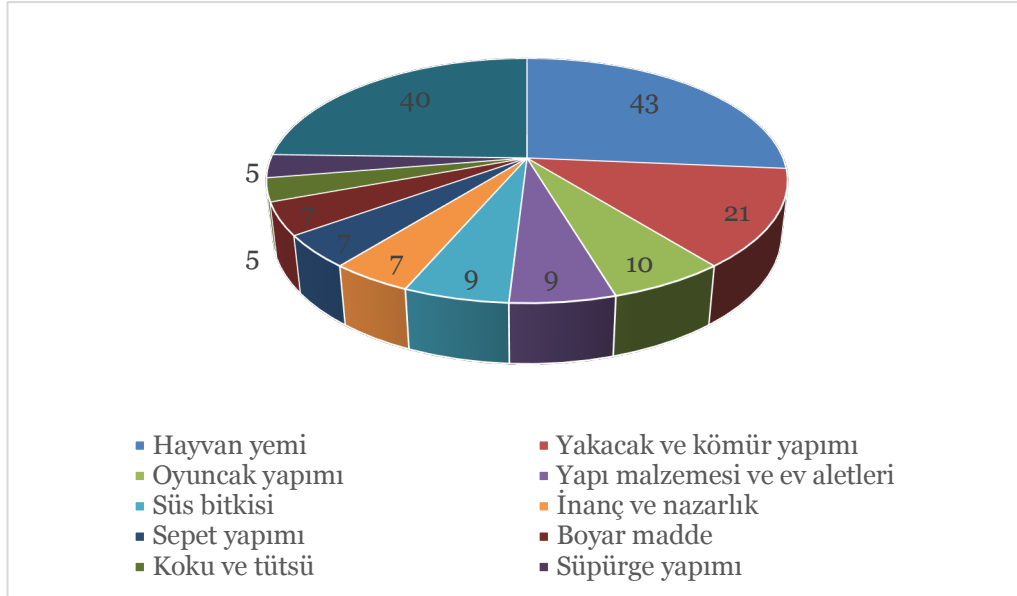
Şekil 4. Araştırma alanındaki kaynak kişilerin eğitim durumları

En çok takson içeren familyalar; Fabaceae (21), Asteraceae (17), Poaceae (7), Rosaceae (5), Apiaceae (4), Amaryllidaceae (3), Caprifoliaceae (3), Convolvulaceae (3), Euphorbiaceae (3), Lamiaceae (3), Papaveraceae (3), Rubiaceae (3) ve Salicaceae (3)'dür (Şekil 5).

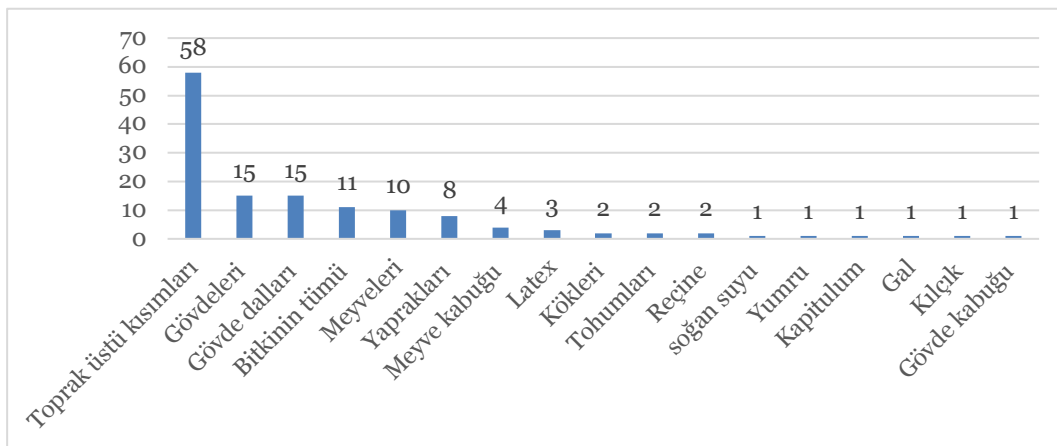
Şekil 5. Araştırma alanımızda en fazla taksona sahip familyalar

Etnobotanik özellikleri belirlenen 110 taksona ait bitkilerin kullanım amaçları ve kullanım biçimleri; sepet yapımı (7), süpürge yapımı (5), yapı malzemesi ve ev aletleri (9), hayvan yemi (43), yakacak ve kömür yapımı (21), oyuncak yapımı (10), süs bitkisi (9), boyar madde (7), inanç ve nazarlık (7), koku ve tütsü (5) ve diğerleri (39) (Şekil 6).

Şekil 6. Taksonların etnobotanik açıdan yöresel kullanım amaçları

Bitkilerin en çok kullanılan kısımları toprak üstü kısımları (58) olarak belirlenmiştir. Daha sonra kullanım sıklığı olarak gövde (15), gövde dalları (15), bitkinin tümü (11), meyveleri (10), yaprakları (8), meyve kabuğu (4) ve diğerleri (15) (Şekil 7).

Şekil 7. Etnobotanikte değerlendirilen bitkilerin kullanılan organlarına göre dağılımları

Hayvan Yemi Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda bitkilerin etnobotanik kullanımları açısından birinci sırada hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler gelmektedir. Bölgede hayvancılık, özellikle de küçükbaş hayvancılığı yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Toplanan doğal bitkiler çoğu zaman kurutulup, kışın hayvanlara verilmek üzere saklanmaktadır. Bölgenin özellikle baklagiller (Fabaceae) ve buğdaygiller (Poaceae) familyaları bakımından zengin olması sebebiyle hayvan yemi olarak olarak değerlendirilebilen bitkilerin fazlalığı dikkat çekmektedir. *Hordeum*, *Triticum*, *Trifolium*, *Lathyrus*, *Vicia*, *Trigonella*, *Medicago*, *Onobrychis* ve *Amaranthus* cinslerine ait bitki türleri çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Asteraceae familyasına ait *Cichorium intybus*, *Centaurea stapfiana*, *Lactuca serriola* ve *Taraxacum aleppicum* gibi bazı bitki türleri de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. *Taraxacum aleppicum* bitkisi kuşlara yem olarak verilmektedir.

Yakacak Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda bitkilerin yakacak olarak kullanılması yaygındır. Bölgede yakacak olarak kullanılan bitkiler, genel olarak ısınma amaçlı ve tandır yakacağı olarak değerlendirilmektedir. Bu bitkiler arasında *Quercus brantii*, *Q. infectoria*, *Morus alba*, *M. nigra*, *Amygdalus communis*, *Platanus orientalis* ve *Amygdalus orientalis*'dir.

Çalışma alanımızda tandırlarda ekmek yapma geleneği çok yoğundur. Tandır yakacağı olarak daha çok *Gossypium hirsutum*, *Echinops orientalis*, *Echinops spinosissimus*, *Notobasis syriaca*, *Onopordum carduchorum* ve *Alhagi maurorum* gibi otsu formlarda kullanılmaktadır.

Pterocephalus strictus gibi bazı bitki türleri de çıra olarak değerlendirilmektedir.

Süs Bitkisi Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Çalışma alanımızda süs bitkisi ve çit olarak kullanılan bitkiler arasında; *Anemone coronaria*, *Anthemis haussknechtii*, *A. pauciloba* var. *pauciloba*, *Echinops spinosissimus* subsp. *spinosissimus*, *Hedera helix*, *Iris x germanica*, *Matricaria aurea*, *Ocimum basilicum*, *Sternbergia clusiana*, *Sternbergia vernalis*, *Syringa vulgaris*, *Tripleurospermum parviflorum* ve *Tulipa agenensis*'dir. *Hedera helix* bitkisi gibi bazı türler de hem çit bitkisi, hem de süs amaçlı kullanılmaktadır. Özellikle evlerin avlularına, dış cephelerine ve girişlerine süs bitkisi olarak kullanılır. Çalışmamızda mezarlık süs bitkisi olarak kullanılan *Sternbergia clusiana*, *S. vernalis* ve *Iris x germanica* taksonlarının kullanımına diğer araştırmalarda rastlanmamıştır.

Sepet Yapımında Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda meyvecilik ve bağcılık yaygın olduğundan sepet ve zembil yapımının geçmişte daha da yaygın olduğu belirtilmektedir. Mardin'in kırsalında sepet yapımı kısmen de olsa hala devam etmektedir. Bölgede sepetler genel olarak zembil olarak adlandırılmaktadır. Sepet yapanlara "zembilfroş" denilmektedir. Sepetler büyüklüklerine göre farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Küçük sepetlere "zembil" ya da "selik", orta sepetlere "gerzel" büyük sepetlere "mekep" veya "denik" adı verilir. Sepetler genellikle odunsu bitkilerden yapılmaktadır ancak buğday ve arpa gibi otsu türlerden de yararlanılmaktadır. Sepet yapımında kullanılan bitkiler arasında; *Hordeum vulgare*, *Populus euphratica*, *Punica granatum*, *Salix acmophylla*, *Salix viminalis*, *Triticum aestivum* ve *Vitis vinifera*'dir.

Araştırmamızda sepet ve zembil yapımında kullanılan 7 bitki türü tespit edilmiştir. Akan (2013) tarafından yapılan Mardin zembilleri isimli çalışmada 6 bitki, Akgül vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada 1 bitki türü ve Kılıç (2019) tarafından yapılan çalışmada ise 2 bitki türünün sepet yapımında kullanıldığı belirtilmiştir.

Süpürge Yapımında Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda bitkilerden süpürge yapımı geleneği yaygın bir şekilde devam etmektedir. Bölgede yapılan süpürgeler genellikle ev, avlu ve ahırların temizlenmesinde kullanılmaktadır. Süpürge yapımında kullanılan bitkiler arasında; *Bassia scoparia*, *Centaurea virgata*, *Crupina crupinastrum*, *Scabiosa calocephala* ve *Vitex pseudo-negundo*'dir.

Sabun Yapımında Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda, doğal sabun yapımıyla ilgili eskilere dayanan bir tecrübe ve kullanım gözlenmiştir. En yaygın olan sabun çeşidi bittim ağacından yapılanıdır. Sabun yapımında kullanılan bitkiler arasında, *Olea europaea*, *Pistacia khinjuk*, *Quercus brantii* ve *Quercus infectoria*'dir. Araştırmamızda sabun yapımı için kullanılan bitki sayısı 4, Kılıç (2019) tarafından yapılan çalışmada 1 bitki türü, Akgül vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada ise 1 bitki türüne yer verilmiştir.

Müzik aleti yapma

Müzik aletlerinin yapımında *Avena sterilis* subsp. *ludoviciana*, ve *Hordeum vulgare* kullanılmaktadır. Bu bitkiler, "kendirge veya Temir" isimli bir müzik aletinin yapımında kullanılır, dişler yardımıyla üflenerek, zurna gibi sesler çıkartılır.

Nazarlık ve inanç amaçlı kullanım

Üzerlik (*Peganum harmala*) ve mazı meşesi (*Quercus infectoria*) nazarlık amaçlı kullanılmaktadır. Vücuttaki siğilleri yok edeceği düşüncesiyle *Hordeum vulgare*, *Cerasus microcarpa* ve *Vitis vinifera* gibi bitkiler kullanılmakta ve bunların üzerine bazı özel duaların okunmasından sonra kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Kutsal ağaç olarak isimlendirilen dut, meşe, çınar ve zeytin gibi bazı bitkiler, "ziyaret" adı verilen yüksek tepelerde bulunmakta, bu alanlardaki ağaçlar kutsandığından kesilmediği gibi dilek ağacı olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca, kutsanan bu ağaçlar ve ortamlar nedeniyle bölgedeki doğal bitki örtüsüne zarar verilmemektedir.

Yapı malzemesi ve ev aleti olarak kullanılan bitkiler

Ev malzemelerinde kullanılan bitkiler, çeyiz sandıkları, tırpan, tokmak, kar küreme aleti, eğer yapımı, kazma-kürek sapları, yün yıkama aleti, zeytin kıracağı ve su taşı gibi aletlerin yapımında kullanılmaktadır. Ev malzemesi yapımında kullanılan bitkiler daha çok dayanıklı olarak bilinen *Morus alba* ve *Morus nigra* gibi ağaçlardan yapılmaktadır. *Lagenaria siceraria* bitkisi su taşı yapımında kullanılmaktadır. Bölgede kerpiç evlerin fazla olması sebebiyle yapı malzemeleri önemli bir yer tutmaktadır. Hatta Sultanköy civarında yapı malzemeciliği bir sektör haline gelmiştir. Bölgede yapı malzemesi için kullanılan önemli bitkiler arasında *Morus alba*, *Morus nigra*, *Platanus orientalis*, *Populus nigra* ve *Salix acmophylla*'dır. Evlerin tavanlarında kullanılan ağaç direklerin çoğunluğu kavak ağacından yapılmaktadır. *Morus nigra* ve *M. alba* bitkilerinin gövdesinden kürek, kazma vb. gibi ev aletlerinin sapları yapılır. Yöresel olarak bu aletlere "melhep", "mirkut" ve "Şunık" adı verilmektedir.

Balık avlamada kullanılan bitkiler

Araştırma alanımızda "bitki ile balık avlama" kullanımına rastlanmıştır. Sütleğengiller (Euphorbiaceae) familyasına ait *Euphorbia altissima* var. *glabrescens*, *Euphorbia craspedia* ve *Euphorbia macroclada* gibi bitki türleri balık avlamada kullanılmaktadır.

Yeraltı suyunu bulmada kullanılan bitkiler

Taksonlardan iki tanesi yer altı suyu aramada kullanılmaktadır. Bu taksonlar dut ağacının cinsleridir (*Morus alba* ve *Morus nigra*). Bu yöntemle yer altındaki su damarları tespit edilip suyun olduğu yere kuyu açılmasını sağlanmaktadır. Bu yeteneğin kanla ilgili veya kan gruplarıyla (Örn. B kan grubu) alakalı olabileceği söylenilmiştir. Bu iki taksonun farklı kullanım amacı Mardin ili için ilk defa kayıt altına alınmıştır.

Tablo 3. Yakın bölgelerde yapılan etnobotanik çalışma sonuçlarının karşılaştırılması.

Etnobotanik Çalışmalar	Etnobotanik kullanım				
	Alet ve sepet yapımı	Yakacak	Süpürge yapımı	Hayvan yemi	Süs bitkisi ve boyar madde
Şanlıurfa-Birecik (Balos ve Akan 2007)	7	25	3	96	11
Mardin-Midyat (Akgül vd., 2018)	6	2	8	18	9
Şanlıurfa Tektek Dağları (Şahin Fidan ve Akan, 2019)	2	17	6	15	21
Mardin-Artuklu (Kılıç, 2019)	3	3	8	20	10
Bu çalışma (2021)	16	21	5	43	16

Tablo 3'ten de görüldüğü gibi çalışmamızda verilerin daha fazla olması bölgenin bitki kullanım kültürünün daha fazla olduğunun bir göstergesidir. Çalışmamızın özellikle alet ve sepet yapımının diğer çalışmalara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma yaptığımız kırsal alanlarda ev yapımı malzemelerin daha çok çeyiz sandıkları ve geleneksel tarım aletlerinin yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bölgede yapılan çalışmalarda gıda amaçlı olarak kullanılan taksonların; *Amaranthus retroflexus*, *Pistacia khinjuk*, *Centaurea virgata*, *Cichorium intybus*, *Echinops orientalis*, *Lactuca serriola*, *Notobasis syriaca*, *Onopordum carduchorum*, *Capsella bursa-pastoris*, *Convolvulus arvensis*, *Lathyrus annuus*, *Trigonella foenum-graecum*, *Vicia cracca*, *Quercus brantii*, *Juglans regia*, *Morus alba*, *Amygdalus communis*, *Cerasus microcarpa* subsp. *tortuosa* ve *Vitis vinifera* olduğu tespit edilmiştir (Akan, 2013; Arasan 2014; Arasan ve Kaya, 2015; Akgül vd., 2018; Yeşil vd., 2019; Kılıç, 2019; Kılıç vd., 2020).

Bölgede yapılan çalışmalarda tıbbi amaçlı olarak kullanılan taksonların; *Anthemis haussknechtii*, *Chondrilla juncea*, *Euphorbia craspedia*, *Lathyrus cicera*, *Matricaria aurea*, *Peganum harmala*, *Platanus orientalis*, *Salix acmophylla*, *Salvia palaestina*, *Taraxacum aleppicum* ve *Trifolium bullatum* olduğu görülmüştür (Akan, 2013; Arasan 2014; Arasan ve Kaya, 2015; Akgül vd., 2018; Yeşil vd., 2019; Kılıç, 2019; Kılıç vd., 2020).

Bölgede yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırılma yapıldığında *Ammi majus*, *Ammi visnaga*, *Bassia scoparia*, *Cephalaria syriaca*, *Conium maculatum*, *Convolvulus galaticus*, *Lagenaria siceraria*, *Picnomon acarna*, *Sternbergia clusiana*, *Sternbergia vernalis*, *Trifolium nigrescens* ve *Vicia ervilia* taksonlarının çalışmamızda ilk kez ortaya konan bilgiler olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

TEŞEKKÜR

Arazi çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen Maruf Balos ve Cahit Çeçen'e, bilgilerini bizimle paylaşan yöre halkına ve tüm kaynak kişilere teşekkür ederiz.

KAYNAK LİSTESİ

- Akan, H. (2013). Mardin (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) zembilleri üzerine etnobotanik bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Dergisi* 1(1): 21-31.
- Akan, H. ve Balos, M. (2008). GAP Bölgesi'nden toplanan meyan kökü (*Glycyrrhiza glabra* L.) taksonunun ihracat durumu, etnobotanik özellikleri ve tıbbi önemi. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* 20(2): 233-241.
- Akan, H., Aslan, M. ve Balos, M. M. (2005). Şanlıurfa semt pazarlarında satılan doğal bitkilerin etnobotaniği. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 12(2):43-58.
- Akan, H., Aslan, M. ve Eker, İ. (2004). *Capparis* L. (Kapari) cinsinin GAP bölgesindeki işlenmesi, ihracatı ve son popülasyon durumu. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 11(1):105-118.
- Akan, H., ve Ayaz, H. (2016). Gölpınar (Şanlıurfa-Türkiye) mesire yeri florası ve etrafındaki köylerin etnobotanik özellikleri. *Bağbahçe Bilim Dergisi* 2(3):19-56.
- Akan, H. ve Bakır Sade Y. (2015). Kahta (Adıyaman) merkezi ve Narince köyünün etnobotanik açıdan araştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 4(2):219-248.
- Akan, H., Balos, M. M. ve Aslan, M. (2013). An ethnobotanical research on handmade musical instruments in Şanlıurfa, South East Anatolia, Turkey. *Biological Diversity and Conservation* 6(1): 93-100.
- Akan, H., Korkut, M. M. ve Balos, M. M. (2008). Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* 20 (1): 67-81.
- Akgül, A., Akgül, A., Şenol, S.G., Yıldırım, H., Seçmen, Ö. ve Doğan, Y. (2018). An ethnobotanical study in Midyat (Turkey), a city on the silk road where cultures meet. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 14(12): 2-18.
- Arasan, Ş. (2014). Savur (Mardin) yöresinde halk hekimliğinde kullanılan bitkiler ve kullanım alanları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Arasan, S. ve Kaya, I. (2015). Some important plants belonging to Asteraceae family used in folkloric medicine in Savur (Mardin/Turkey) area and their application areas. *Journal of Food and Nutrition Research* 3 (5): 337-340.
- Arasan, Ş. ve Kaya, İ. (2016). Savur (Mardin/Turkey)'da halk hekimliğinde kullanılan Lamiaceae familyasına ait önemli bazı bitkiler ve kullanım alanları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi* 26(4): 512-516.
- Aslan, S. Akan, H. ve Pekmez, H. (2020). Yaslıca beldesi ve Arıkök mahallesi (Şanlıurfa)'nin etnobotanik açıdan araştırılması. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma* 13(1):44-61.
- Aydın, A. (2019). Mardin ilinde tarım sektörünün potansiyeli ve geleceği: sorun ve fırsatlar. *International Social Sciences Studies Journal* 5(29): 290-296.
- Balick, MJ. ve Cox, PA. (1996). *Plants, People, And Culture: The science of ethnobotany*. Scientific American Library, New York.
- Balos, M. M. ve Akan, H. (2007). Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi* 29: 170.
- Bulut, G., Doğan, A., Şenkardeş, İ., Avcı, R., ve Tuzlacı, E. (2019). The medicinal and wild food plants of Batman city and Kozluk district (Batman-Turkey). *Agriculturae Conspectus Scientificus* 84(1):29-36.
- Çakılcıoğlu, U. ve Türkoğlu, İ. (2010). An ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elâzığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 132(1): 165-175.
- Davis, PH. (ed.) (1965-1985). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 1-9. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Davis, PH., Mill, RR. ve Tan, K. (edlr.) (1988). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 10. Edinburg University Press, Edinburgh.
- Demir, MM. (2010). Mardin şehri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirci, S. ve Özhatay N. (2012). An ethnobotanical study in Kahramanmaraş (Turkey); wild plants used for medicinal purpose in Andirin, Kahramanmaraş. *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences* 9(1):75-92.
- Doğan, Y., Başlar, S., Mert, H.H. ve Ay, G. (2003). Plants used as natural dye sources in Turkey. *Economic Botany* 57 (4):442-53.
- Ersöz, T. (2012). Bitkisel ilaçlar ve gıda takviyeleri ile ilgili genel yaklaşım ve sorunlar. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi Türk Eczacıları Birliği Yayını* 27-28.
- Ertuğ, F. (2004). Etnobotanik çalışmaları ve Türkiye'de yeni açılımlar. *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi* 18:181-187.

- Ertuğ, F. (2014). Etnobotanik Kaynakları. Şu eserde: Güner, A (ed.). *Resimli Türkiye Florası* 1:327-328. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.
- Furkan, M.K. (2016). Adıyaman İlinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Gencay, F. (2007). Cizre (Şırnak)'nin etnobotanik özellikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Gezgin, D. (2010). Bitki mitosları. Sel yayıncılık, 1. baskı, Çemberlitaş, İstanbul.
- Gümüş, İ. (1994). Ağrı yöresinde yetişen bazı faydalı bitkilerin yerel adları ve kullanılışları. *Turkish Journal of Botany* 18:107-12.
- Güner, A. Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T. (edlr.). (2012). *Türkiye Bitkileri Listesi* (Damarlı bitkiler). Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmalar Derneği Yayını, İstanbul.
- Güner, A. ve Ekim, T. (2014). *Resimli Türkiye Florası* 1. Ali Nihat Gökyiğit Vakfı. Flora Araştırmaları Derneği ve Türkiye Is Bankası Kültür Yayını, İstanbul.
- Güner, A. Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Ekşi, G., Güner, İ. ve Çimen, A.Ö. (edlr.). (2018). *Resimli Türkiye Florası* 2. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K.H.C. (2000). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 11. Edinburgh University press, Edinburgh.
- Harshberger, J.W. (1895). Some new ideas: The plants cultivated by aboriginal people and used in primitive commerce. *The Evening Telegraph (daily) Philadelphia* 64 (134): 2.
- İzgi, M.N. (2017). Intent-to-treat medicinal plants found in the flora of Mardin province of turkey and neighborhood. International Symposium on Medicinal, Aromatic and Dye Plants, Proceedings Book 1 (1): 1-8, Malatya.
- Kaval, I., Behcet, L. ve Çakılcıoğlu, U. (2014). Survey of wild food plants for human consumption in Gecitli (Hakkâri, Turkey). *Indian Journal of Traditional Knowledge* 14(2):183-90.
- Kaya, Ö. F., Dağlı, M. ve Çelik, H. T. (2020). An ethnobotanical research in Şanlıurfa central district and attached villages (Turkey). *Indian Journal of Traditional Knowledge* 19(1): 7-23.
- Kendir, G. ve Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye'de etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 30:49-80.
- Kılıç, M. (2019). Artuklu (Mardin) yöresinde yetişen bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kılıç O ve Bağcı E. (2013). An ethnobotanical survey of some medicinal plants in Keban (Elazığ, Turkey). *Journal of Medical Plant Research* 7(23):1675-84.
- Kılıç, M., Yıldız, K. ve Kılıç, F. M. (2020). Traditional uses of medicinal plants in Artuklu, Turkey. *Human Ecology* 48(5):619-632.
- Kırıcı, S. (2015). Türkiye'de tıbbi ve aromatik bitkilerin genel durumu. *Türktob Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi* 15: 4-11.
- Korkmaz, M., Alparslan, Z., Turgut, N. ve İlhan V. (2014). Ethnobotanical aspects of some geophytes from Ergani Mountain, Turkey. *Bangladesh Journal of Botany* 43 (3):315-21.
- Korkmaz, M. ve Karakuş, S.(2015). Traditional uses of medicinal plants of Uzumlu district, Erzincan, Turkey. *Pakistan Journal of Botany* 47(1):125-34
- Ötnü, H. ve Akan. H. (2020). Şanlıurfa'daki eczanelerde ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi* 23(4): 947-965.
- Özgen, U., Kaya, Y. ve Coşkun, M. (2004). Ethnobotanical studies in the villages of the district of Ilica (province Erzurum), Turkey. *Economic Botany* 58 (4):691-6.
- Özgen, U., Kaya, Y. ve Houghton, P. (2012). Folk medicines in the villages of Ilca district (Erzurum, Turkey). *Turkish Journal of Biology* 36:93-146.
- Öztürk, F. ve Ölçücü, C. (2011). Ethnobotanical features of some plants in the district of Semdinli (Hakkari-Turkey). *International Journal of Academic Research* 3(1):117-21.
- Özgökçe, F. ve Özçelik, H. (2004). Ethnobotanical aspects of some taxa in east Anatolia, Turkey. *Economic Botany* 58(4):697-704.
- Özgökçe, F. ve Yılmaz İ (2003). Dye plants of east Anatolia region (Turkey). *Economic Botany* 57(4):454-60.
- Öztürk, M., Uysal, I., Gücel, S., Altundağ, E., Doğan Y. ve Başlar, S. (2013). Medicinal uses of natural dye-yielding plants in Turkey. *Research Journal of Textile and Apparel* 17(2):69-80.
- Polat, R. ve Çakılcıoğlu, U. ve Satıl, F. (2013). Traditional uses of medicinal plants in Solhan (Bingöl-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 148(3):951-63.
- Polat, R. ve Satıl, F. (2012). An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit gulf (Balıkesir-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 139(2):626-41.
- Sadıkoglu, N. (1998). Cumhuriyet dönemi Türk etnobotanik araştırmalar arşivi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sezik, E., Yeşilda, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka T. ve Takeda, Y. (1997). Traditional medicine in Turkey VIII. Folk medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdir Provinces. *Economic Botany* 51(3):195-211.

- Sigva, H.O. ve Seçmen, Ö (2009). Ethnobotanic survey of Işıklı (Çarpın), Dağdancık and Tokdemir in Gaziantep, Turkey. *European Journal of Biology* 68 (1):19–26.
- Şahin Fidan, E. ve Akan, H. (2019). Tek Tek dağları milli parkı (Şanlıurfa-Türkiye) eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik bir çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi* 6(2):64-94.
- Tetik F., Civelek, S. ve Çakılcıoğlu, U. (2013). Traditional uses of some medicinal plants in Malatya (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 146(1):331–46.
- Türkoğlu İ. (2000). Elâzığ ilindeki etnobotanik değeri olan taksonların araştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Uğulu, İ. (2011). Traditional ethnobotanical knowledge about medicinal plants used for external therapies in Alasehir. *International Journal of Medicinal and Aromatic Plants* 1(2):101–6.
- Yapıcı, İ.Ü., Hoşgören, H. ve Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) ilçesinin etnobotanik özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 12:191-196.
- Yeşil, Y. ve İnal, İ. (2019). Traditional knowledge of wild edible plants in Hasankeyf (Batman Province, Turkey). *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 88(3):3633.
- Yeşil, Y. Çelik, M. ve Yılmaz, B. (2019). Wild edible plants in Yeşilli (Mardin-Turkey), a multicultural area. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 15(1): 1-19.
- Yıldırım, Ş. (2004). Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. *Kebikeç* 17: 175-193, Alp Matbaası, Ankara.

Ekler: Çalışmaya ait görseller.

Ek 1. a) Süpürge için kullanılan *Bassia scoparia*, **b)** bu bitkiden yapılan süpürge

Ek 2. a) Dut ağacı dalı ile yer altı suyunu arama, **b)** yer altı suyunun bulunma işareti olarak bitki çubuğunun yukarıya doğru uzanmış hali

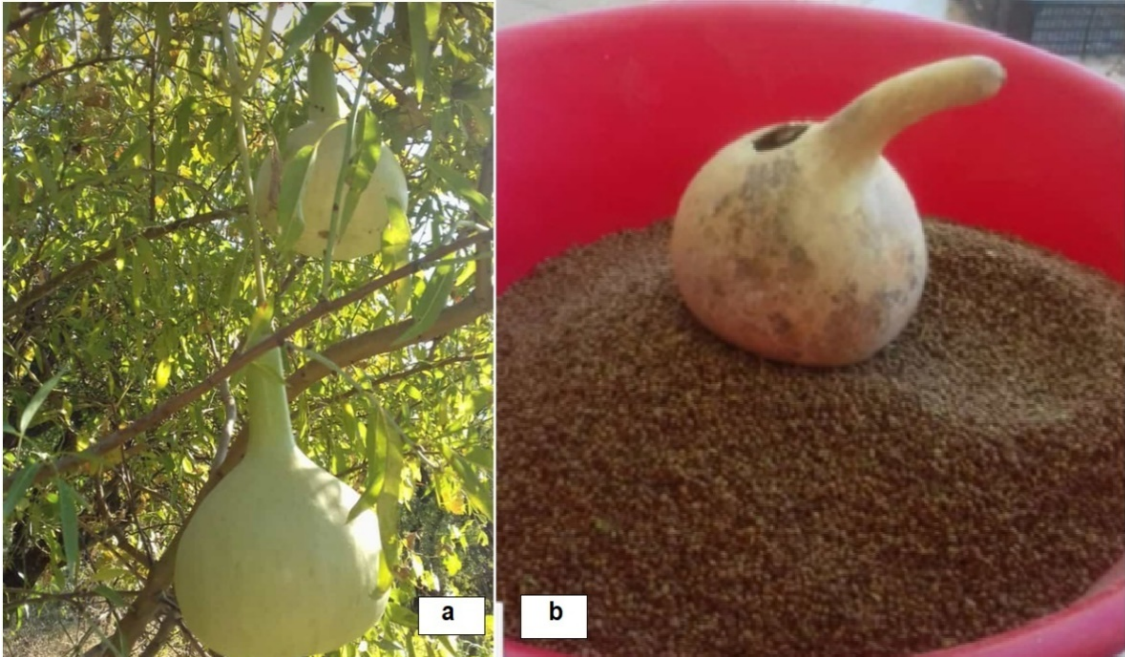
Ek 3. a) *Sternbergia clusiana*'nın doğal ortamındaki görünümü, b) *Sternbergia clusiana*'nın çiçeği, c) Kışnergizi (*Sternbergia vernalis*) d) mezarlık süs bitkisi olarak kullanılan *Sternbergia vernalis*

Ek 4. *Cerasus mahaleb*, *Amygdalus orientalis* ve *Cerasus microcarpa*'dan yapılmış sepet ve zembiller

Ek 5. Buğday (*Triticum aestivum*) ve arpa (*Hordeum vulgare*) sapından yapılan sepet

Ek 6. Ağaç üzerine dolanmış su kabağı (*Lagenaria siceraria*), b) Sumak bitkisinin (*Rhus coriaria*) meyvesini toplamak için kullanılan su kabağı

Ek 7. Nazarlık için duvara asılmış uzerlik (*Peganum harmala*) bitkisi

Ek 8. Tarla zararlısı canavar otu (*Orobanche ramosa*)

Ek 9. a) Deve lalesi (*Glaucium grandiflorum*) doğadaki görünümü, **b)** Bitkiden yapılmış gelin modeli

Ek 10. Yabani yulaftan (*Avena sterilis*) yapılan müzik aletinin yapışı

Ek 11. a) Dut ağacından (*Morus* spp.) yapılmış **mirkut** adı verilen tokmak, **b)** dut ağacından yapılan **melheb** adı verilen yaba, **c)** dut ağacından yapılan ve yün yıkamada kullanılan **Şünk** (büyük), **d)** zeytin kırmada kullanılan **Şünk** (küçük)

Ek 12. Nazarlık olarak kullanılan mazı meşesi gali (*Quercus infectoria*)

Ek 13. Yayla köyünde kutsanan dut ağacı ve kutsal kabul edilen ziyaret bölgesi (*Morus alba*)

Ek 14. Bittim (*Pistacia khinjuk*) meyvesinden yapılan bittim sabunu

Ek 15. Lif kabağı (*Luffa cylindrica*) b) lif olarak kullanılmak üzere kurutulmuş meyvesi

Ek 16. a) Kurutulmak için toplanmış papatya (*Matricaria aurea*), **b)** çocuklar için papatyadan yapılmış taç

Ek 17. Badem ağacının (*Amygdalus orientalis*) çizilmesiyle elde edilen reçine